

Aardewerk

Het gebeurde zomaar op een namiddag in april. Met mijn handen in mijn zakken kuisde ik over een stenig pad in de Engelse South Downs. Het waren de laatste honderd meters van die dag en ik was tevreden met alles.

Misschien was het een steentje, of een vermoeide spier, maar ineens wankelde ik, en voor ik ook maar iets kon doen viel ik. Languit. Met mijn armen langs zij, mijn handen nog in mijn zakken en met mijn gezicht naar de grond gekeerd lag ik daar plots roerloos, in een grote stilte, terwijl het stuteren van mijn gebit op steen nog in mijn schedel nagalmde.

Ik voelde een grote paniek opkomen over wat er onherroepelijk kapot was gegaan, en tegelijkertijd was ik me geruststellend bewust van de grond waarop ik lag, en ervaarde ik de bijna intieme nabijheid van een groot ademend lichaam onder mij. Maanden later, tijdens een yogales, vroeg onze docent hoe wij de aarde ervaren als we erop liggen: plat of rond? Voor mij was dat overduidelijk het laatste toen ik terugdacht aan hoe ik daar op dat Engelse wandelpad had gelegen. Alsof de aarde zich onder mij verder had opgebald, om me te kunnen dragen, toen ik zo verloren was.

Uiteindelijk krabbelde ik daar weer op, klopte het gruis van mijn kleren en constateerde tot mijn grote verbazing dat ik verder nergens ook maar een schaafwondje had opgelopen. Het was een eenpuntige val geweest, een rechtstreeks en letterlijk indringend contact tussen een rotsig stuk steen en mijn met porseleinen kronen bezette kaak – het

resultaat van een jeugdige val op het asfalt. De schade van mijn recente val was opnieuw behoorlijk: een gebroken kaak en dito tanden. Maar wat me vooral opbrak was de herinnering aan het vallen zelf, dat zich maar in mij bleef herhalen, wat ik telkens opnieuw probeerde tegen te houden. Wat niet lukte.

Het duurde bijna een half jaar voordat ik tussen de brokstukken van mijn val iets oprapte dat ik tot dan toe nog niet had gezien en dat me een breder perspectief op de hele kwestie gaf. Het kwam door een zin die ik mij ineens herinnerde uit een boek over de ontstaansgeschiedenis van porselein – het materiaal dat mijn val brak: *'Alle porselein klinkt anders op het moment dat het de vloer raakt'*ⁱ. De zin staat in het boek *De witte weg* van Edmund de Waal, die daarin onder meer verhaalt over William Cookworthy, uitvinder van het Engelse witte porselein. Die ontdekt op een dag, als zijn broer per ongeluk een duur Chinees porseleinen bord breekt, hoe dat hem onverwacht veel toegang geeft tot het geheim van dat aardewerk. Onder de tot dan toe gesloten laag van het glazuur werd voor hem ineens de klei zichtbaar, nam hij de kleurschakering ervan waar en voelde hij de textuur van het materiaal. Vanaf dat moment breekt William opzettelijk allerlei vaatwerk en verzamelt hij de scherven, en dat leidt in een lange weg tot de uitvinding het beroemde Engelse porselein. Dus de breuk van iets ouds gaf hem toegang tot iets nieuws, en scherven bleken onderzoeksmateriaal.

Je zou dit verhaaltje ook kunnen beschouwen als een materiële uitleg van het complexiteitsdenken. Dat de dingen die schijnbaar tegen(over)gesteld zijn, juist samenhangen en een eenheid vormen. Een scherf ontleent zijn betekenis immers aan wat er ontbreekt, namelijk het aardewerk (kom, bord, schaal) waarvan het deel uitmaakt(e). In de scherf verschijnt als het ware het hele bord. Zo legde ik dat een paar weken na mijn val ook uit in een lezing erover: dat juist door de ontbrekende tanden mijn gebit zo zichtbaar werd voor iedereen. Sartre noemde dat 'er is geen zijn, dan zijn in relatie'.

Dit alles geldt ook voor dat andere aardewerk, dat van onder meer de klimaatactivisten, waarvan ik er ook een ben. Wat doen we als ons moedwillig op het asfalt laten zakken? Waaraan houden wij ons dan vast? En wat is asfalt eigenlijk voor spul? Het lijken vragen van uiteenlopende orde, maar ze gaan allemaal over die onbegrijpelijke paradox van onze werkelijkheid. Want we gebruiken het milieuvervuilende asfalt als de vertrouwde grond voor ons verzet. We komen in opstand door ons te laten vallen. We sluiten de rijen om een ander perspectief te openen. We tonen de liefde in onze woede.

En zo kan ik nog wel een tijdje doorgaan. Johan Cruijff zei dat je het pas ziet als je het doorhebt, en ik denk vervolgens: daarna is er geen houwen meer aan en zie je het overal. Alles hangt met alles samen.

'We *speak* about the earth, but we *are* the earth', zei David Bohmⁱⁱ. 'We *klagen* over het systeem, maar we *zijn* het systeem, zei Paul

Verhaegheⁱⁱⁱ. 'Ik *sta* niet in de file, ik *ben* de file', zeg ik telkens weer tegen mezelf in de drukke ochtendspits. Op dit soort momenten realiseer ik me hoezeer we onszelf vaak gevangen zetten in de dualiteit, en hoe dat inzicht ons daar vervolgens weer even bovenuit kan tillen en ons de eenheid van alles kan doen ervaren, om dan even later weer terug te vallen in onze gefragmenteerde werkelijkheidsopvatting.

En de vraag is: hoe kunnen we leren dat vallen bij ons hoort? Dat vallen, hoe pijnlijk dat soms ook is, ons weer bij de grond van ons bestaan kan brengen, zowel dat van ons als individu, alsook op de schaal van onze aarde en wereld. Ik heb dat 'leren vallen' een beetje kunnen afkijken in verschillende dansuitvoeringen van Igor Stravinsky's *Le Sacre du Printemps*. Het hele stuk draait om het offer dat elk jaar moet vallen (zie de foto rechts) om het voorjaar weer te kunnen laten beginnen. De vrouw die daarvoor uitverkoren is, verkeert in grote tweestrijd, en het duurt lang voordat ze zich zonder te stuiten werkelijk kan laten vallen. En op dat moment, als alles stilvalt, veert het publiek op.

Zo gaat dat dus. De mens valt. De aarde komt weer tot bloei.

Eind september stond ik oog in oog met een politieman op de A12. Langzaam dwong hij me, eerst met zijn ogen en toen met zijn handen op mijn schouders, naar de rand van de snelweg. Achterwaarts lopend struikelde ik bijna over de stoepwand die de grens met het Malieveld vormt. Ik viel niet. Ik stapte ergens overheen.

Maar wat had ik te verliezen?

ⁱ Edmund de Waal, *De witte weg. Verslag van een obsessie*. De bezige bij, 2015, p.281

ⁱⁱ Zie bijv. https://www.youtube.com/watch?v=mDKB7GcHNac&t=162s&ab_channel=Peacefulness

ⁱⁱⁱ Trouw, interview met Miek Smilde, 7 juni 2014